

Yüce Allâh insanı, bizzat kendi kudretiyle^[2], en güzeli bir şekilde yaratmış^[3] ve kendi ruhundan üfleyip^[4], halife olarak yeryüzüne gönđermiş^[5], gökte ve yerde ne varsa hepsini onun emrine amade kılmıştır^[6]. Kendisine bunca nimet verilen insan elbette başıboş bırakılmayacaktır. Nitekim Kur’an’da, أ يحسب الانسان ان يترك سدى “İnsan kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder?” buyurulmaktadır (Kiyame 75/36). Dolayısıyla insan yapıp ettiğlerinden sorumludur. Hatta görülen alemde, sorumluluk bilincine sahip tek yaratık insandır. Kur’an’da, انا عرضنا الامانة على السماوات والأرض والبال فأبين أن يحملنهاو أشفقن منها و حملها الانسان، انه كان ظلوما جهولا “Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir” buyurulmaktadır (Ahzâb 33/72). Sorumluluklarımıza en önemli boyutunu Allâh’a karşı olan sorumluluklarımıza oluşturmaktadır. Çünkü yaratılış gayemiz, Kur’an-ı Kerim’de de belirtildiği gibi O’na kulluk etmektedir. Yüce Allâh, وما خلقت الجن واللا ليعبدون “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım” buyurmuştur (Zariyât 51/56). Allâh’a karşı sorumluluklarımıza yanında, kendimize ve diğer varlıklara karşı da sorumluluklarımıza bulunmaktadır. Kur’an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde, insanın bu sorumluluklarına çeşitli vesilelerle işaret edilmektedir. Ashaptan Selmân, bir gün Hz. Peygamber’in kendisiyle kardeş yaptığı Ebu’d-Derdâ’yi ziyarete gider. Ancak, Ebu’d-Derdâ evde yoktur ve eşi de perişan bir vaziyettedir. Selmân bu halinin sebebini sorar. O da, “kardeşinin dünyalığa bir ihtiyacı yok ki!” diye cevap verir. Bu esnada Ebu’d-Derdâ gelerek yemek hazırlar ve “ben orucum, sen buyur” diye Selman’ı sofraya davet eder. Selmân, “sen yemedikçe ben de yemeyeceğim” diye cevap verince, Ebu’d-Derdâ da sofraya gelir. Gece olunca Ebu’d-Derdâ namaz kılmak için kalkmak ister. Selmân, “uyu” der. Biraz sonra tekrar kalkmak ister, Selman tekrar “uyu” der. Gecenin sonu yaklaştığında Selman “hadi artık kalk” der ve birlikte namaz kilarlar. Daha sonra Selmân, إن لربك عليك حقا ولنفسك عليك

حقا ولأهلك
عليك حقا فأعط
كل ذي حق حقه “
Rabbinin senin üzerinde hakkı vardır, kendi nefsinin üzerinde hakkı vardır, ailinin
üzerinde hakkı vardır. Her hak sahibine hakkını ver” der. Ebu’d-Derdâ
Hz. Peygamber’e giderek başlarından geçeni anlatır. Sevgili Peygamberimiz de,
“Selmân doğru söyemiş” buyurur[7]. Peygamber Efendimiz, insanın
sorumluluklarına işaret ettikleri bir hadislerinde;
الإيمان بضع
وسبعون أو بضع
وستون شعبة
فأفضلها قول
لا إله إلا
الله وأدناها
إماطة الأذى
عن الطريق
والحياء شعبة
من الإيمان “İmân
altmış veya yetmiş küsur şubedir; en faziletli ‘lâ ilâhe illallah’
(Allâh’tan başka tanrı yoktur) demek, en aşağısı da yoldan eziyet veren şeyi
kaldırmaktır. Hayâ da imandan bir şubedir” buyurmuştur[8]. Bütün bunlar
göstermektedir ki, insanın, başta Allâh olmak üzere, kendisine, ailesine,
komşularına ve topluma karşı sorumlulukları vardır. Genel olarak topluma vazife ve
sorumluluklarını maddeler halinde şöyle ele alabiliriz: Birbirimizi sevmek, saymak ve
diğerlerinin haklarına saygı göstermek: Topluma karşı sorumluluklarımızın başında,
birbirimizi sevmek ve karşılıklı haklarına saygı göstermek gelmektedir. Sevgili
Peygamberimiz, birbirimizi sevmeyi imanın gereği olarak kabul etmiş ve şöyle buyurmuştur:
لا تدخلون
الجنة حتى
تؤمنوا ولا
تؤمنوا حتى
تحابوا أولا
أدلكم على شيء
إذا فعلتموه
تحابتم
أفشوا السلام
بينكم “İmân etmedikçe Cennete
giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de kamil bir imana sahip olamazsınız. Yaptığınız zaman
birbirinizi seveceğiniz bir şey söyeyeyim mi?.. Aranızda selamı yayınız[9]. Başka bir
hadisinde de bu sevginin ölçüsünü şöyle açiklamıştır:
ترى المؤمنين
في تراحمهم
وتوادهم
وتعاطفهم
كمثل الجسد
إذا اشتكى
عضوا تداعى له
سائر جسده

بالسهر
والحمى "Müminler birbirlerini sevmede, birbirlerine acımda ve merhamette, bir vücut gibidir. Bir organ rahatsız olduğunda, diğer organlar da onunla birlikte ateşlenir, uykusuz kalırlar.” [10] Sevginin göstergelerinden biri de, sevdigimizin hakkına saygı duymak, ona zarar verecek söz ve davranışlardan uzak durmaktır. Sevgili Peygamberimiz, لا يدخل
الجنّة من لا
يأمن جاره
بوائقَه" “Komşusu, zararlarından emin olmayan kimse cennete gitmeyecektir. buyurmuştur. [11] İslâm dini, fert ve toplum haklarına yönelik bütün tecavüz çeşitlerini yasaklamıştır. Bu çerçeveden olarak, kişisel çıkarlar uğruna toplum menfaatlerini çiğnemek, başarılamayacak işlere talip olmak, görevi kötüye kullanmak, rüşvet ve faiz almak, karaborsacılık yapmak, kamu veya şahıs menkul ve gayri menkullerini zimmete geçirmek, alışveriş ve ticarette hile yapmak, aldatmak, sövmek, dövmek, kalp kırmak, giybet etmek, iftira atmak, kişilerin şahsiyetlerine ve namuslarına dil uzatmak, yalan söyemek, haksız yere baskında bulunmak, toplum zarar veren sonuçlar veren çırın ve yüz kızartıcı işleri yaparak kötü örnek olmak haram kılınmıştır. Bütür. Âhirette bunun hesabını vermek ise çok zordur.
لتؤدن الحقوق
إلى أهلها يوم
القيامة حتى
يقاد للشاة
الجلحاء من
الشاة
القرناء “Kiyamet
günü bütün hak sahiplerine hakları iade edilecektir. Hatta boynuzlu koyn boynuzsuz olandan hakkını alacaktır” [12]. anlamındaki hadis bunun delilidir. Bir defasında Sevgili Peygamberimiz, kul hakkının önemine dikkat çekmek amacıyla ashabına “Müflis kimdir?” diye sorar. Ashap, malı mülkü olmayan şeklinde cevap verince, ان المفلس
من أمتي من
يأتي يوم
القيامة
بصلاة و صيام و
زكاة ويأتي قد
شتم هذا و قذف
هذا وأكل مال
هذا وسفك دم
هذا و ضرب هذا
فيعطى هذا من
حسناته و هذا
من حسناته فان
فنيت حسناته
قبل أن يقضى ما
عليه أخذ من
خطاياهم

فطرحت عليه
 في النار “Ümmetimin
gerçek müflisleri şunlardır: kıyamet günü mahşer yerine namaz,
oruç, zekat gibi ibadetlerinin sevabıyla gelir, fakat, dünyada şuna sövmüş,
buna iftira atmış, diğerinin malını yemiş, başkasının kanını akıtmış, dövmüştür.
Onun sevabından o zulmettiği kimselere verilir, borcu ödenmeden sevapları tükenir. Bu
defa zulmettiğin günahlarından alınarak onun boynuna yüklenir ve Cehennem'e
atılır” buyurur[13]. Bu sebeple Allâh’a ve âhiret gününe
inanın, kimsenin hakkına tecavüz etmez; eliyle, diliyle ve davranışlarıyla kimseyi rahatsız
etmez, kimseye zarar vermez. Çünkü Müslüman uyumlu, uyum
sağlanılan ve kendisinden kötülük beklenilmeyen insandır[14]. Nitekim bir
gün Hz. Peygamber oturan bir grup sahabinin yanında durarak, “Size en iyiniz ve en
kötünüzü bildireyim mi?” diye sorar. Orada oturanlar susar cevap
vermezler. Hz. Peygamber üç defa tekrar edince içlerinden biri, “evet ey
Allâh’ın elçisi, bize en iyimizi ve en kötümüzü haber
ver” der. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz,
خيركم من يرجى
خيره ويؤمن
شره وشركم من
لا يرجى خيره
ولا يؤمن شره “Sizin
en iyiniz kendisinden iyilik beklenen ve kötülüğünden emin olunandır. Sizin
en kötünüz de, kendisinden iyilik beklemeyen,
kötülüğünden de emin olunmayanızdır” buyururlar.[15]
Müslüman kendisine kötü davranıldığında dahi, din kardeşine
güzellikle yaklaşır. Atalarımız, iyiliğe karşı iyilik her kişinin, kötülüğe karşı
iyilik er kişinin harcıdır demiştir. Zira güzel ahlak; mahrum edene vermek, ilgiyi kesene alaka
göstermek, zulmedi affetmektir. Kur’an-ı Kerim’de,
ولا تستوى
الحسنة ولا
السيئة، ادفع
بالتى هي أحسن
فاذا الذى
بينك وبينه
عداوة كأنه
ولى حميد “İyilikle
kötülük bir olmaz. Kötülüzel bir şekilde sav.
Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki sıcak bir dost
oluvermiştir” buyurulmaktadır (Fussilet 41/34). İyilikte yardımlaşmak: Toplumsal
görevlerimizden biri de iyilikte yardımlaşmak, muhtaçlara yardım elini uzatmaktır.
Yüce Allâh Kur’an’da; ...
وتعاونوا على
البر و
التقوى، ولا
تعاونوا على
الاثم
والعدوان “İyilik ve takvâ
üzere yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın”

buyurmaktadır (Maide 5/2). Sevgili Peygamberimiz de, Muuml;sluuml;manların yardımlaşmaları, birbirlerini desteklemeleri konusunda onları, tuğlaları birbirine kenetlenmiş, ayakta durması için bir kısmı diğerini destekleyen binaya benzetmiştir[16]. Bir hadisinde de, bunun Muuml;sluuml;man’ın bir sorumluluğu olduğuna işaret etmektedir:

من نفس عن مؤمن
كربة من كرب
الدنيا نفس
الله عنه كربة
من كرب يوم
القيامة ومن
يسر علي معسر
يسر الله عليه
في الدنيا و
الآخرة ومن
ستر مسلما
ستره الله في
الدنيا و
الآخرة والله
في عون العبد
ما كان العبد
في عون أخيه ... “Bir
muuml;minin duuml;nya sıkıntılarından bir sıkıntısını giderenin, Allâh kıyamet
guuml;nuuml;ndeki sıkıntılarından bir sıkıntısını giderir; darlıkta olana kolaylık gösterene,
duuml;nyada ve âhirette kolaylık sağlar; bir Muuml;sluuml;man’ın ayıbını
örtenin, duuml;nyada ve âhirette kusurlarını örter; kul kardeşinin
yardımında olduğu suuml;rece, Allâh da ona yardım eder…” [17]
وابتغ فيما
آتاك الله
الدار الآخرة
ولا تنس نصيبك
من الدننيا
وأحسن كما
أحسن الله
إليك ولا تبغ
الفساد في
الأرض إن الله
لا يحب
المفسدين “Allâh’in
sana verdiği şeylerde âhiret yurdunu ara. Duuml;nyadan da nasibini unutma.
Allâh’in sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryuuml;zuuml;nde
bozgunculuk isteme. Çünkü Allâh bozguncuları sevmez” (Kasas
28/77-78) anlamındaki âyet insanlara iyilik yapılmasını öngörmektedir.
Dolayısıyla Allâh’in rahmetini, yardımını ve rızasını isteyen kişinin, mutlaka
ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatması gereklidir. Zaten bu aynı zamanda dini bir ödev,
toplumsal bir sorumluluktur. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de zenginin malında fakirin
hakkının bulunduğu bildirilmektedir: وفى
اموالهم حق
للسائل

"(Zenginlerin) mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı) mahrum olanlar için bir hak vardır" (Zâriyât 51/19). Başka bir ayette de şöyle buyurulmaktadır:

وأنفقوا من ما
رزقناكم من
قبل أن يأتي
أحدكم الموت
فيقول رب لولا
أخرتني إلى
أجل قريب
فأصدق وأكن من
الصالحين “Herhangi birinize
ölüm gelip de, ‘Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka
verip iyilerden olsam!’ demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden
Allâh yolunda harcayın” (Münâfikûn 63/10). Bunlar
göstermektedir ki, ihtiyacını giderecek miktarın fakire ödenmesi, zenginlerin
üzerine farzdır. Eğer fakirler aç veya susuz kalacak olurlarsa, Allah, zenginleri bundan
sorumlu tutacaktır. Hz. Peygamber üç defa yemin ederek, “gerçekten
iman etmiş olmaz” der. Aşap, “kim ey Allah'ın Elçisi!?”” diye sorunca,
 من بات
شبعانا وجاره
الى جانبه
جائع وهو يعلم
 "Komşusunun yanı başında aç olduğunu bildiği halde kendisi tok
olarak geceleyen kişi” diye cevap verir[18]. Fakir ve muhtaçlara yardım elini uzatmak
bir ödev olduğu için, ne yardımcı alan için bir utanma ne de yardımda bulunan
için bir övünme ve başa kakma vardır. Yüce Allâh,
الذين ينفقون
أموالهم في
سبيل الله ثم
لا يتبعون ما
أنفقوامنا
ولا أذا لهم
أجرهم عند
ربهم ولا خوف
عليهم ولا هم
يحزنون “Mallarını Allâh yolunda harcayan,
sonra da harcadıklarının peşinden başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin,
Rab’leri katında mükafatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar
üzülmeyeceklerdir de” buyurmaktadır (Bakara 2/262). Daha sonra da başa
kakmanın yapılan hayrına boş gitmesine sebep olacağını haber vermekte, güzel bir
söz ve bağışlamanın, peşinden gönül kırın bir sadakadan daha hayatı olduğunu
bildirmektedir[19]. Diğer taraftan bu yardımın, kişinin kendinin beğenmediği veya eskiyip atılacak
hale gelen eşyaları olmaması; kendisinin beğendiği, hoşlandığı şeylerden olması gereklidir. Nitekim
Kur’an’da; يا أيها
الذين آمنوا
أنفقوا من
طيبات ما

كسبتم ومما
أخرجنا لكم من
الارض ولا
تيمموا
الخبيث منه
تنفقون ولستم
بآخذيه الا أن
تغمضوا فيه
واعلموا أن
الله غني حميد
“Ey İman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve yerden sizin için
çikardıklarımızdan Allâh yolunda harcayın. Kendinizin göz yummadan alıcısı
olmayacağınız bayağı şeyleri vermeye kalkışmayın ve bilin ki, Allâh zengindir,
övülmeye layık olandır” (Bakara, 2/267). لن
تنالوا
البرحتي
تنفقوا مما
تحبون... “Sevginiz şeylerden Allâh yolunda
harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz” buyurulmaktadır (Al-i İmran 3/92).
Müslümanların birbirlerine karşı sorumlu oldukları yardımlaşmanın bir şekli de
ödünç vermektedir. Dinimizde borç vermek, Allâh rızasına erdirecek
bir amel olarak kabul edilmiştir. Zira bu, insanların karşısız olarak ihtiyacını karşılar, maddî
bunalımları giderir. Bunun için Hz. Peygamber borç vermenin sadakadan daha
gözel, daha faziletli olduğunu bildirmiştir[20]. Allâh rızası için borç vermek
Kur’an-ı Kerim’de, Allâh’a borç vermek gibi kabul edilmiş ve
karşılığının kat kat ödeneceği haber verilmiştir.[21] Borcunu ödeyemeyene alacağı
bağışlamak çok faziletli bir davranış olduğu gibi, sadece süre tanıyıp kolaylık
göstermek bile çok sevaplı bir ameldir. Nitekim Yüce Allâh,
وإن كان ذو
عسرة فنظرة
إلي ميسرة وأن
تصدقوا خير
لكم إن كنتم
تعلمون “Eğer borçlu darlık
içindeyse ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin. Eğer bilirseniz, sadaka olarak
bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır” buyurulmaktadır (Bakara 2/280). Borçlu
olan kişi de, borcunu ödemek için gayret etmeli, imkanı olduğunda da geciktirmeden
ödemelidir. Hz. Peygamber, ... فإن
خيركم أحسنكم
قضاء “… Sizin en hayırınız, borcunu en gözel
şekilde ödeyeninizdir.” buyurmuştur[22]. Gücü yetiği halde borcunu
ödememek ise hadislerde zulüm olarak kabul edilmiştir[23]. Yardımlaşma sadece
maddî alanda ve ihtiyacın karşılanması yönünde olmaz. Kişiinin
kötülük yapmasına engel olmak da ona yardım etmektir. Peygamber Efendimiz;
 انصر أخاك
ظالما أو
مظلوما “Zalim de mazlum da olsa
kardeşine yardım et.” buyurur. Bunun üzerine, “yâ Rasulallah, mazlumsa

yardım etmemi anlıyorum fakat, zalimse nasıl yardım ederim?" diye sorulur. Sevgili Peygamberimiz, ﴿¹⁵⁷⁸⁻¹⁵⁷¹⁻¹⁵⁸²⁻¹⁵⁸⁴ فوق يديه “Onu zulümden alıkoysan, bu da ona yardımcıdır” buyurur.^[24] Hz. Peygamber insanların toplumsal sorumluluklarına işaret etmek üzere bir gemiyi paylaşan ve bir kısmı üstte, bir kısmı altta bulunan insanları örnek vermiştir. Altta bulunanlar, su ihtiyaçlarılarını karşılamak için gemiyi delmek istediklerinde üsttekiler buna mani olmazlarsa gemi batar ve hepsi birden boğulurlar; eğer mani olurlarsa hepsi de kurtulur demistīr^[25]. Bir defasında Allâh’ın Rasûlü إذا ظهرت المعاصي في أمتي عمهم الله عز وجل بعذاب من عنده “Ümmetimin arasında isyan ve günahlar çögaldığında, Allâh Teâlâ kendi katından onların hepsini kapsayacak bir azap gönderir” buyurur. Ümmü Seleme, “Yâ Rasulallah, “o zaman insanların içinde hiç iyileri olmayacak mı?” diye sorunca Hz. Peygamber “evet, olacak” diye cevap verir. Ümmü Seleme, onlara ne olacağını sorunca da; يصيبهم ما أصاب الناس ثم يصيرون إلى مغفرة من الله ورضوان “diğerlerine isabet eden azap onlara da isabet edecek, fakat sonra Allâh’ın ba>ış ve rızasına ulaşacaklardır.” buyurur^[26]. İktisatlı olmak Allâh’ın kollarına bahsetmiş olduğu bir nimet ve imkan, ihtiyaca göre en uygun bir şekilde kullanılmalı, dinî ve ahlakî ölçülere göre gereken yerlere, gerektiği kadar harcanmalıdır. Bunların toplumun zararına kullanılması; harcamada lüks ve israfa kaçılması yasaklanmıştır. İsraf, şahsi ve ailevi harcamalarda ileri gitmek, nefsin kötü arzularını tatmin için harcama yapmak, insanî ve dinî bir amaç taşımaksızın eldeki imkanları, ihtiyacın dışında saçip savurmaktır. Bunun için israf ve lüks, toplum ekonomisini zaafa uğratır, kalkınmayı engeller ve kötü örnek teşkil ettiği için toplumda huzursuzluklara neden olur. Diğer taraftan lüks ve israf, bencillik ve hasedi doğurur. Bu da, toplum barışını bozar, çekismeye, dağılmaya yol açar. Kur’an’da muhtaçlara yardım etmek tavsiye edilirken, israf Şeytan’ın işi olarak nitelenmiş ve وآت ذا القربى حقه والمسكين و ابن السبيل ولا تبذر تبذيرا. ان المبذرن كانوا اخوان الشيطان لربه كفورا “Akrabaya, yoksa ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçip savunma. Çünkü saçip savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir” buyurulmuştur (Isrâ 17/26-27).

Bütün işlerinde ve davranışlarında orta yolu tutmak Müslüman’ın özelliklerindendir. Kur’an’da, #1608;#1575;#1604;#1584;#1610;#1606; #1575;#1584;#1575;#1571;#1606;#1601;#1602;#1608;#1575; #1604;#1605;#1610;#1587;#1585;#1601;#1608;#1575; #1608;#1604;#1605;#1610;#1602;#1578;#1585;#1608;#1575; #1608;#1603;#1575;#1606;#1576;#1610;#1606; #1584;#1575;#1604;#1603;#1602;#1608;#1575;#1605;#1575; ”Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, ikisi arasında dengeli bir harcamadır”
buyurulmaktadır (Furkan 25/67). Hz. Peygamber de, #1605;#1575;#1571;#1581;#1587;#1606;#1575;#1604;#1594;#1606;#1609;! #1605;#1575; #1571;#1581;#1587;#1606;#1575;#1604;#1602;#1589;#1583;#1601;#1610;#1575;#1604;#1601;#1602;#1585;! #1571;#1581;#1587;#1606;#1575;#1604;#1602;#1589;#1583;#1601;#1610;#1575;#1604;#1593;#1576;#1575;#1583;#1577;”Zenginlikte orta yolu tutmak ne güzeldir; fakirlikte orta yolu tutmak ne güzeldir” buyurmuştur[27]. Dinen haram kılınan ve lüks sayılan şeylerin tüketimi israf olduğu gibi, helal olan yiyecek ve içeceklerin gereğinden fazla tüketilmesi de haramdır. Nitekim Kur’an’da, #1610;#1575; #1576;#1606;#1610; #1570;#1583;#1605;#1582;#1584;#1608;#1575; #1586;#1610;#1606;#1578;#1603;#1605;#1593;#1606;#1583; #1603;#1604; #1605;#1587;#1580;#1583;#1608;#1603;#1604;#1608;#1575;#1608;#1575;#1588;#1585;#1576;#1608;#1575; #1608;#1604;#1575;#1587;#1585;#1601;#1610;#1606;”Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetlerinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çuuml;nkü o, israf edenleri sevmez” buyurulmaktadır (Araf 7/31). Hz. Peygamber de; #1603;#1604;#1608;#1575;#1608;#1578;#1589;#1583;#1617;#1602;#1608;#1575;#1608;#1575;#1604;#1576;#1587;#1608;#1575;#1548;#1605;#1575;#1604;#1605; #1610;#1582;#1585;#1575;#1601; #1571;#1608;#1575;#1604;#1605;#1587;#1585;#1575;#1601; #1571;#1608;#1575;#1604;#1605;#1610;#1577;#1612;”Israf etmeksizin, kibre kapılmaksızın yiyiniz, giyiniz ve fakirlere yardım ediniz” buyurmuştur[28]. Çalışmak, üretmek: Çalışmak, üretmek ve kazanmak bireysel bir hak olduğu gibi, aynı zamanda kendimize, ailemize ve topluma karşı bir vazifedir. Kendimizin ve bakiyamla yükümlü olduğumuz aile fertlerinin ihtiyaçları¹’larını karşılamak, yakınlarımıza ve topluma yük olmamak için çalışmak, dinî ve sosyal görevlerimiz arasındadır. Hz. Peygamber, dağdan odun toplayıp satmanın, başkalarına el açmaktan daha iyi olduğunu söylemiştir[29]. Başka bir hadislerinde de, #1602;#1575;#1604; #1605;#1575; #1571;#1603;#1604; #1571;#1581;#1583;#1591;#1593;#1575;#1605;#1575; #1602;#1591; #1582;#1610;#1585;#1575;#1605;#1606; #1571;#1606; #1610;#1571;#1603;#1604; #1605;#1606;#1593;#1605;#1604; #1610;#1583;#1607; … ”Hiç kimse, çalışıp kazandığından daha hayırlı bir yemek yememiştir”

buyurmuştur[30]. İnsanın, kazanması ve başarması için çalışması gerektiğine Kur’’an’da işaret edilmektedir

للانسان الا
ما سعى وأن ليس
 "İnsan için ancak çalışıp kazandığı vardır" (Necm 53/39). Kendimiz ve ailemizin geçimi için çalışmak, bir vazife ve Allâh’ın rızasını celbeden bir ibadet olduğu gibi, kabiliyetlerimizi toplumun gelişmesine ve refahına yararlı kılmak da toplumsal bir görevdir. Zira ülkelerin gelişmesi ve mamur bir hale gelmesi, o üke halkın çalışıp kazanmasına bağlıdır. Bir toplumda refah ve bolluğun yaygınlaşması, kişileri cömert, tok gözlü ve güvenilir yapar, fakirler de bu refahtan pay alırlar. Yokluktan kaynaklanan kıskançlık ve düşmanlıklar da böyelce ortadan kalkar. Bunun için Müslüman’ın vaktini boş geçirmemesi, çalışıp kazanması istenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de,

Müslümanların işlerini bırakıp Cuma namazına gitmeleri emredildikten sonra,

فاذا قضيت
الصلاة
فانتشروا في
الارض
وابتغوا من
فضل الله
واذكروا الله
كثيرا لعلكم
تفلحون “Namaz kılınınca artık
yeryüzüne dağılin ve Allâh’ın lütfundan nasibinizi arayın.
Allâh’i çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz” buyurulmaktadır (Cumua 62/10). Hz. Peygamber de, toplumun kalkınması için dayanışmayı, şirketleşmeyi tavsiye etmiş ve Allah’ın ortaklara yardım edeceğini belirterek, Yünce Allâh’ın,
 إنّ الله
تعالى يقول:
أنا ثالث
الشريكين، ما
لم يخن أحدهما
صاحبه، فإِذا
خانه خرجت من
بينهما" “Birbirlерini aldatmadıkça ben iki
ortağın üçüncüsüyüm. Fakat biri diğerine hıyanet edince ben
aralarından çekilirim” buyurduğunu haber vermiştir.[31] Toplumun gelişmesi ve
refahı için çalışmak bir görev olmakla birlikte, devlet sektörü,
özel sektör veya diğer kuruluşlarda, başarılı olamayacağımız görevlere talip
olmamak ve üzerimize aldığımız vazifeyi zamanında ve olması gereken şekilde yapmak da
dinî ve sosyal sorumluluklarımıza arasındadır. Nitekim Kur’’an-ı Kerim’de,
 ان الله
يأمركم أن
تؤدوا الامات
الى أهلها
 “Allâh, emanetleri (yani idarî ve sosyal görevleri) mutlaka
ehline vermenizi emreder…" (Nisa 4/58).

واحسنوا ان

الله يخب
المخسنين “İşlerinizi en
güzel bir şekilde yapın. Çünkü Allâh, işlerini güzel bir şekilde
yapanları sever” buyurulmaktadır (Bakara 2/195). Kamu mallarını korumak, haksız yollarla
bunları elde etmemek: Toplumsal görevlerimizden bir diğeri de, kamu mallarını korumak,
haksız yollarla bunları elde etmeye çalışmamaktır. Kamu hakları ve kişinin topluma karşı
vazifeleri, öneminden dolayı, ibadetler gibi, Allâh hakkı olarak kabul edilmiştir. Bu
haklar, af, sulh gibi bir yolla ıskat edilemez, kaldırılamaz veya değiştirilemez. Toplumda
bütün fertlerin, bu hakları koruma, kollama hak ve sorumluluğu vardır. Yüce
Allâh, fert olsun, toplum olsun başkasının malını yemeyi yasaklamıştır.
Kur’an’da, ولا
تأكلوا
اموالكم
بينكم
بالباطل
وتدلوا بها
الي الحكام
لتأكلوا
فريقا من
أموال الناس
بالاثم وأنتم
تعلمون “Aranızda birbirinizin mallarını haksız
yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını, bile bile, günaha girerek yemek için
onları hakimlere (ve sorumlulara) yetki sahiplerine rüşvet olarak vermeyin”
buyurulmaktadır (Bakara 2/188). Peygamberimiz (a.s.) ise على
اليد ما أخذ ت
حتى تؤدي “Aldığı şeyi geri verinceye
kadar kişinin üzerinde bir borçtur.” buyurmaktadır[32]. Yani, onu koruyup
sahibine iade etmesi gereklidir. Aksi halde dünyevî ve uhrevî sorumluluk vardır.
Kamu malları, belirli kişilere değil bütün cemiyete ait olduğundan, bunlara
tecavüz edildiğinde, manevi sorumluluğundan kurtulmak oldukça zor
güçtür. Nitekim Hz. Peygamber, Hayber savaşında alınan ve henüz
taşım edilmemiş olan kamuya ait ganimetlerden degersiz bir takım eşyayı alan, daha sonra da
düşman tarafından öldürülen sahabînin, büyük bir
günah işlediğini, dolayısıyla şehit olmadığını belirtmiş ve kendisi cenaze namazını
kıldırmaktan kaçınmıştır[33]. Kamu mallarına tecavüz sadece devlet mallarını talan
etmek, zimmeye geçirmekle değil, hazineye, belediyeye, vakıflara ve çeşitli kamu
kuruluşlarına ait menkul ve gayri menkulleri şahsi menfaatler doğrultusunda kullanmak; bunları,
özellikle vapur, tren, otobüs gibi çok aşınan araçları öz malımız gibi
ihtimamla kullanmamak; trafik kurallarını ihlal ederek akaryakıt ve işgücü israfına
sebep olmak; Devlet sektöründe başarılı olamayacağımız görevlere talip olmak,
üzerimize aldığımız vazifeyi zamanında ve olması gereken şekilde yapmamak da kamu
mallarına tecavüzdür. Sonuç Sonuç olarak, sorumluluk bilinciyle yaratılan
insanın, başta Allâh olmak üzere, kendisine, ailesine, komşularına ve topluma karşı
sorumlulukları vardır. Topluma karşı sorumlulukların başında, Müslümanların birbirini
sevmesi ve birbirlerinin haklarına saygı göstermesi gelmektedir. İslâmî terbiye ile
yetişmiş insan, seven ve sevilen, merhamet eden, herkesle hoş geçinen ve kendisiyle hoş
geçinilen; kendisiyle, aileyle, içinde yaşadığı toplumla, milletiyle ve

bütün insanlıkla barışık olandır. Böyle bir sınımlı, maddi ve manevi alanda iyilikte yardımlaşır, muhtaçlara yardım elini uzatır. Kendisinin ve bakmakla yoluma kılınan kişi, ona yardım etmek, yakınlarına ve topluma yoluma kılınmamak ihtar eder; ona yardım etmek, yakınlarına ve topluma yoluma kılınmamak ihtar eder, ne de cimrilik yapar. Din; sorumluluğa sahip olan kişi, Allah'ın hakkı olarak kabul edilen kamu mallarını korur, haksız yollarla bunları elde etmeye cedid; alışmaz.

[1] Bu bölüm, Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından alınmıştır. [2] Sad 38/75. [3] Tâcîn 95/4. [4] Hicr, 15/29; Sâcîd, 38/72. [5] Bakara, 2/30; Fatır, 35/39. [6] Lokman, 31/20; Casiye, 45/13. [7] Buhârî; Savm, 51, II, 243. [8] Mâmul; slim, İman, 12. I, 63. [9] Mâmul; slim, İman, 22. I, 74. [10] Buhârî; Edeb, 27, VII, 77, 78. [11] Mâmul; slim, İman, 18. I, 68. [12] Mâmul; slim, Birr, 15, 60, III, 1997. [13] Mâmul; slim, Birr ve Sîla, 15, 59, III, 1997. [14] Ahmed, Bakî; Mâmul; snedi; l-Mâmul; ksir; n, No: 8831, II, 400, V, 235. [15] Tirmizi, Fiten, 76. IV, 528. [16] Mâmul; slim, Bir ve Sîla, 17. III, 1999. [17] Mâmul; slim, Zîr ve Dua, 11. III, 2074. [18] Haysem; Mecma; u-Zevâcîd, Bir ve Sîla, XIV, 4, No: 13554. [19] Bakara 2/263-264. [20] İbn Mâcî; ce, Sadakât, 19. II, 812. [21] Bakara 2/245. [22] Buhârî; İstikrâcîz, 4, 6, 7, 13, III, 83-85; Mâmul; slim, Musâcîkât, 22. II, 1224. [23] Buhârî; İstikrâcîz, 12, III, 85; Mâmul; slim, Mâmul; sâcîkât, 7. II, 1197. [24] Buhari, Mezalim 4, III, 98, İkrah 7, VIII, 59; Tirmizi, Fiten, 68. IV, 523. [25] Buhârî; Şirket, 6, III, 111. [26] Ahmed, VI, 304. [27] Haysem; Mecma; u-Zevâcîd, Zâmul; hd, 36/1. [28] İbn Mâcî; ce, Libas, 23. II, 1192. [29] Buhârî; Zekat, 50, II, 129. [30] Buhârî; râcîcî, Buyucî, 15, III, 9. [31] Ebu Davud, Buyucî, 27. III, 677. [32] Ebucî; Dâcîcî; vâcîd, Buyucî, 90. III, 822. [33] Bk. Mâmul; slim, İman, 48. I, 107-108.

[islam ve Hayat,Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)